

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Одеський державний університет внутрішніх справ

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД
ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ**

Колективна монографія

За загальною редакцією
А. В. Денисової

Видавництво
«Юридика»
2025

УДК 342.7:351.86"364"(477)

П68

Рецензенти:

Журавльов Дмитро Володимирович, заступник керівника Департаменту з питань громадянства, помилування, державних нагород — керівник управління з питань помилування Офісу Президента України, доктор юридичних наук, професор;

Катеринчук Іван Петрович, професор кафедри вогневої підготовки ОДУВС, доктор юридичних наук, професор;

Гаран Ольга Володимирівна, професор кафедри адміністративного права та господарського права Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, доктор юридичних наук, професор

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Одеського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 12 від 30 вересня 2025 року)*

Правове регулювання дотримання прав і свобод людини та громадянина в умовах адміністративно-правового режиму воєнного стану : колективна монографія / Є. Львова, О. Жильцов, О. Пасько та ін. ; за заг. ред. А. В. Денисової. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. – 840 с.

ISBN 978-617-8574-56-7

Колективна монографія присвячена комплексному аналізу правового регулювання дотримання прав і свобод людини в умовах воєнного стану в Україні. У виданні осмислено трансформацію механізмів їх забезпечення з урахуванням викликів збройної агресії. Досліджено реалізацію державної політики у гуманітарній, безпековій, правоохоронній, судовій і соціальній сферах, проблеми захисту прав дітей, цивільного населення, військовополонених, а також питання інформаційної безпеки та OSINT. Монографія адресована науковцям, юристам і практикам.

УДК 342.7:351.86"364"(477)

ISBN 978-617-8574-56-7

© Авторський колектив, 2025

© ОДУВС, 2025

Зміст

Розділ 1. Правове забезпечення державної політики в гуманітарній сфері (Львова Є.)	5
Розділ 2. Адміністративно-правове регулювання свободи пересування та вільного обрання місця проживання за умов воєнного стану в Україні (Жильцов О.)	30
Розділ 3. Психічне здоров'я як фактор національної безпеки в Україні (Пасько О., Прудка Л.)	71
Розділ 4. Роль Національної поліції України у створенні єдиного безпекового простору держави (Матвеева Л.)	110
Розділ 5. Діяльність поліції щодо забезпечення прав і свобод людини на деокупованих територіях (Берендеева А.)	136
Розділ 6. Вплив Інтернету на права дітей протягом збройного конфлікту — зарубіжний досвід (Пядишев В., Форос Г.)	177
Розділ 7. Сучасні тенденції судового захисту прав і свобод людини в умовах воєнного стану (Шерстюк Г.)	217
Розділ 8. Правова, соціально-психологічна та медична допомога потерпілим від дій країни-агресорки особам з тимчасово окупованих територій (Вайда Т.)	259
Розділ 9. Роль дозвільної системи в забезпеченні прав і свобод людини в умовах воєнного стану (Пишна А., Ульянов О.)	313
Розділ 10. Адміністративна відповідальність за порушення прав і свобод під час воєнного стану (Сірко В.)	355
Розділ 11. Кримінально-правові аспекти дотримання основних прав і свобод військовополонених і цивільного населення в умовах воєнного стану (Колб О., Конопельський В.)	392

Розділ 12. Часові обмеження суб'єктивного права інтелектуальної власності: загальні та екзистенціальні умови (Маковій В.)	452
Розділ 13. Сутність організації та документування організованої злочинної діяльності підрозділами стратегічних розслідувань (Щурат Т.)	491
Розділ 14. Дотримання прав і свобод громадян під час здійснення оперативно-розшукової діяльності (Давиденко В.)	532
Розділ 15. Забезпечення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій при виявленні та розкритті організованої злочинної діяльності в умовах воєнного стану (Поляков Є.)	576
Розділ 16. Аналіз та запобігання кримінальним правопорушенням в умовах загострення криміногенної обстановки (Бабенко А.)	622
Розділ 17. Дотримання прав та свобод людини державним бюро розслідувань під час військового стану (Козленко О.)	679
Розділ 18. Основні напрямки і завдання державної політики у сфері протимінної діяльності в умовах воєнного стану та під час відновлення України (Аносенков А., Коломієць Ю., Мукоїда Р., Проскурня Є.)	725
Розділ 19. OSINT та інформаційна безпека в умовах воєнного стану (Свиридюк Н., Афонін Д.)	766
Розділ 20. Використання OSINT у встановленні фактів воєнних злочинів та особи воєнних злочинців (Сіфоров О., Калугін В.)	811

Розділ 20

ВИКОРИСТАННЯ OSINT У ВСТАНОВЛЕННІ ФАКТІВ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ТА ОСОБИ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНЦІВ

Олександр СІФОРОВ

Одеський державний університет внутрішніх справ, Україна

Володимир КАЛУГІН

Одеський державний університет внутрішніх справ, Україна

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-421-7>

Вступ

OSINT — це скорочення від “Open Source Intelligence”, що означає розвідка на основі відкритих джерел. Цей підхід передбачає збирання та ретельний аналіз інформації, що знаходиться у вільному доступі. Джерелами для OSINT слугують численні ресурси, зокрема сайти, платформи соціальних мереж, новини та багато іншого.

OSINT, або розвідка з відкритих джерел — це процес збирання, опрацювання та використання відомостей з загальнодоступних ресурсів для вирішення конкретних завдань розвідки, в тому числі і виконання завдань правоохоронної діяльності. Це один з ключових напрямів розвідки, що має бути складовою частиною розвідувального циклу, щоб забезпечити повну обізнаність керівників та політиків, які приймають рішення.

Використання та розповсюдження перевіреної інформації з відкритих джерел сприяє вільному обміну даними, адже в такому разі не використовуються закриті методи. OSINT є підходом, методологією та технологічним комплексом, які забезпечують отримання та застосування воєнних, політичних, економічних та інших даних з відкритих джерел без порушення чинного

законодавства¹. Він знаходить застосування у процесах ухвалення рішень у сфері національної оборони та безпеки, у слідчих діях та інших областях. OSINT передбачає збір інформації, її фіксацію, облік та аналіз, аналітико-синтетичну обробку первинних відомостей, збереження та поширення даних, забезпечення інформаційної безпеки та представлення результатів досліджень. В результаті аналітико-синтетичної обробки, вихідна інформація з відкритих джерел може перетворитися на цінне знання, яке може бути засекречене, якщо воно не відноситься до інформації, що становить державну таємницю.

Розвідка з відкритих джерел (OSINT) вирізняється низкою переваг, що роблять її значущою альтернативою до інших способів збору розвідувальних даних. Розглянемо деякі чинники, які окреслюють переваги використання методології OSINT.

По-перше. Доступ до зібраних даних є відкритим для всіх. Отже, установам не доведеться вдаватися до секретних або обмежених інформаційних каналів, котрі, в свою чергу, вимагають значних фінансових та трудових ресурсів для здобуття.

Характерною рисою OSINT-досліджень є здатність збирати інформацію з широкого спектру джерел. Дані можна отримати з соціальних мереж, новинних видань, офіційних урядових документів та наукових праць. Такий підхід дає організаціям змогу отримувати дані з різних сфер та розглядати питання з різних точок зору.²

Враховуючи, що OSINT ґрунтується на інформації, яка знаходиться у вільному доступі, її можливо збирати оперативно, в режимі реального часу. Завдяки цьому організації можуть бути в курсі поточних подій та найсвіжіших тенденцій.

¹ Жарков Я.М., Васильев А.О. Наукові підходи щодо визначення суті розвідки з відкритих джерел. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2013. Вип. 30. С. 38–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_vsn_2013_30_12.203

² Воєнний стан: теоретико-праксеологічні проблеми юриспруденції : колективна монографія. Львів — Торунь : Liha-Pres, 2024. 508 с. С. 202–225.

Ефективність використання OSINT значно перевищує вартість порівняно з альтернативними способами збору розвідувальних даних, скажімо, HUMINT. Ця методологія не потребує значних витрат на дороге устаткування, адже спирається на джерела у відкритому доступі.

Інформація, здобута з використанням методології OSINT, має властивість легко піддаватися верифікації. Це свідчить про високий ступінь достовірності та забезпечення надійності отриманих даних.

Загалом, методика OSINT постає як потужний інструмент для збирання, аналізу та використання відкритої інформації з широкого розмаїття джерел задля різних цілей та завдань.

Сьогодні, в умовах гібридної війни, OSINT набуває надзвичайно важливого значення для глобальної безпеки. Цей метод дає змогу збирати, аналізувати та використовувати дані з відкритих джерел для фіксації фактів воєнних злочинів, а також для ідентифікації осіб, причетних до них.

1. Методологія OSINT

Методологія OSINT — це впорядкований набір методів, технік, підходів, прийомів та операцій, що використовуються в процесі дослідження та практичної роботи для досягнення чітко визначеної мети. Загалом, мета розвідки з відкритих джерел полягає у здобутті достовірних знань або отриманні конкретного результату в спостереженнях та прогнозах, що передбачає чітке окреслення джерел, етапів та інструментів розвідувального процесу.³

Використання різноманітних ресурсів відкриває доступ до перевірених і свіжих даних, котрі знаходять застосування у розслідуваннях, аналітиці й прийнятті різноманітних рішень. Ключовим елементом ефективного OSINT-аналізу є процес перевірки

³ Воєнний стан: теоретико-праксеологічні проблеми юриспруденції : колективна монографія. Львів — Торунь : Liha-Pres, 2024. 508 с.

та упорядкування отриманої інформації, що гарантує її правдивість та відповідну якість.

Джерела OSINT зазвичай поділяють на категорії залежно від типу інформації, яку вони надають. Такими можуть бути:

- засоби масової інформації — друковані видання, такі як газети та журнали, радіо та телебачення з усього світу;

- соціальні мережі, зокрема Facebook, Twitter, Instagram, YouTube, відіграють ключову роль як джерела інформації. Користувачі активно поширюють світлина, відеоролики, текстові дописи, що часто містять цінні відомості про події, локації та людей. Ці платформи дають змогу оперативно дізнаватися про події з найвіддаленіших куточків планети;

- державні дані, що їх називають публічними урядовими даними, включають в себе широкий спектр інформації: офіційні звіти, бюджетні документи, протоколи слухань, телефонні довідники, записи прес-конференцій, зміст вебсайтів, а також публічні виступи. Ці інформаційні ресурси розміщені виключно на офіційних державних джерелах, а відтак перебувають у вільному доступі для широкого загалу. Їх застосування абсолютно відкрите і нічим не обмежене;

- супутникові знімки відкривають очі на локації об'єктів, маршрути військових підрозділів, стан інфраструктурних об'єктів та інші критичні дані. Вони стають найважливішим інструментом для верифікації інформації та аналізу поточних подій;

- професійні та академічні публікації, до яких належить інформація з журналів, конференцій, симпозіумів, наукових праць, дисертацій та тез;

- до джерел свіжих новин про події у світі належать новинні сайти й блоги, адже журналісти та блогери нерідко викладають розслідування, аналітичні статті й репортажі, котрі можуть містити важливі факти.⁴

⁴ Калугін В.Ю. Федоров І.В. Джерела інформаційно-аналітичної діяльності. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне прав Організаційно-правові аспекти»*. 2021. № 4. С. 168–172.

Ще одним ключовим джерелом OSINT є сіра література (Grey literature). Це збірка технічних звітів, попередніх публікацій, патентів, робочих документів, службових матеріалів, неопублікованих робіт та інформаційних бюлетенів. Ці ресурси містять важливу інформацію, що знаходить застосування в багатьох сферах, таких як дослідження безпеки, виявлення слабких місць та аналіз потенційних загроз. Водночас, необхідно використовувати ці джерела відповідно до чинного законодавства та з необхідними дозволами, оскільки незаконне отримання інформації може спричинити серйозні юридичні наслідки.

Центр «Миротворець», що спеціалізується на виявленні ознак злочинів, скерованих проти національної безпеки України, загального миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, сьогодні оприлюднює інформацію про конкретні особи, які беруть участь у бойових діях на території України, зокрема, йдеться про бойовиків нелегальних збройних формувань та російських військовослужбовців.⁵

Сьогодні OSINT — невіддільна частина розвідувальної діяльності як Пентагону, так і британської розвідки. Якщо розглянути документи НАТО, датовані 2002 роком, то частка інформації, здобутої через OSINT, становила від 10 до 20 відсотків. OSINT має коріння в епоху Другої світової війни, де ключовими джерелами були преса, телебачення та радіомовлення. Зараз це набагато більш технологічно вдосконалений процес. Розвідувальна робота Пентагону та Британії на 80 % залежить від даних з відкритих джерел.⁶

На превеликий жаль, не всі розуміють, що майже вся інформація легкодоступна, і роль OSINT-спеціаліста полягає у зборі

⁵ Використання інструментів та методів OSINT для отримання пошукової інформації : практичний poradnik / Д.С. Зоренко, Р.В. Лех, Д.О. Кулик, О.І. Червяков. Х. : ІПЮК для СБУ, 2023. 36 с.

⁶ Жарков Я.М., Васильев А.О. Наукові підходи щодо визначення суті розвідки з відкритих джерел. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2013. Вип. 30. С. 38–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_vsn_2013_30_12

та аналізі відомостей з багатьох джерел. Головне завдання такого фахівця — складання конкретної та правдивої картини подій на підставі віднайденної інформації. Ця робота не з простих, бо при моніторингу необхідно вміти грамотно застосовувати отриману інформацію. Знайти її можна у соціальних мережах, на спеціальних онлайн-ресурсах, що функціонують на основі архівів різноманітних сайтів, де зберігаються дані про особу. Застосування цієї інформації може бути досить широким, а кінцеві цілі визначає кожна група незалежно. Приміром, українські OSINT-аналітики ідентифікували пілота літака А-50, через якого в Україні чулися звуки сирени, адже саме він спрямовував запуски ракет з території Білорусі.⁷

Фахівці, здійснюючи всеосяжний моніторинг відкритої інформації, встановили місце його проживання, його походження, де він здобував освіту та працює, а також іншу важливу інформацію. Українські OSINT-експерти виявляють російських військових, які вчинили воєнні злочини, навіть за фотографіями у їхніх телефонах, які вони загубили тікаючи з Бучі.

Розвідка з відкритих джерел у всесвітній мережі сприяє виявленню навіть цілих підрозділів, що перетинають кордони нашої країни. Водночас діяльність наших OSINT-фахівців стосується й пошуку колаборантів, збору інформації про контроль Росією українських підприємств, а також про наявність російської агентури на нашій землі та подібне. Найважливіше в цій справі — спільна мета кожного розвідника, а саме — перемогти ворога.

Кожна OSINT-спільнота функціонує згідно з власною стратегією, вносячи свій внесок у перебіг бойових дій. У цій війні немає однакових ролей, тому кожен може долучитися, використовуючи OSINT-інструменти. Мета — протистояти російській

⁷ Українські OSINT-аналітики встановили особу льотчика літака А-50, який наводить ракети з Білорусі. *Фокус* : сайт. 22.02.2023. URL: <https://focus.ua/uk/voennoye-novosti/551295-ukrainskie-osint-analitiki-ustanovili-letchika-samoleta-a50-navodyashchegorakety-iz-belarusi> (дата звернення: 22.04.2024).

дезінформації та різноманітно підтримувати українських захисників для досягнення перемоги.⁸

Розглянемо детально процес розвідки, з огляду на його важливість для експертів OSINT. Не зважаючи на безліч варіацій у структурі розвідувального процесу, його загальна схема передбачає схожі етапи. Застосування розвідувального процесу допомагає глибше усвідомити роль кожного з його етапів в контексті подальшого OSINT-дослідження.

Етапи розвідувального процесу:

1. Підготовчий етап, на якому з'ясовуються потреби та специфіка поставленого завдання. Це включає в себе окреслення цілей та визначення найкращих ресурсів для збору необхідних відомостей.

2. Збір — це важлива стадія, на якій відбувається початкове отримання даних та відомостей з різних джерел.

3. Обробка, під час якої зібрані дані упорядковуються, піддаються перевірці та зіставляються задля подальшого аналізу.

4. Аналіз та опрацювання, що включає в себе тлумачення зібраних даних для виявлення певних тенденцій та формування підсумків. Підготовка звіту передбачає надання відповіді на питання розвідки та рекомендації щодо подальших кроків.

5. На завершальному етапі результати візуалізуються для зацікавлених осіб: створюються письмові звіти, графіки, рекомендації та інші матеріали. Вони слугують відповідями на поставлені дослідницькі питання та надають інформацію для майбутніх кроків.

Пасивний та активний OSINT

Зрозуміння різниці між пасивним та активним дослідженням має вирішальне значення для спеціалістів з OSINT, оскільки кожен з цих методів може впливати на вашу роботу по-різному.

⁸ Рябцева Д.О., Гудзь Т.І. OSINT як засіб боротьби в російсько-українській війні. *Протидія кіберзлочинності та торгівлі людьми* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 31 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 155–157.

Пасивний OSINT визначає, що дослідник не здійснює безпосередньої взаємодії з об'єктом аналізу. Він зосереджується на зборі даних з відкритих джерел, використовуючи загальнодоступну інформацію. Ключовим аспектом є те, що на пасивному етапі дослідник уникає активного спілкування з користувачами в інтернеті, утримуючись від коментарів, обміну повідомленнями, додавання в друзі та інших форм прямого контакту.

Переваги пасивного OSINT полягають у відсутності потреби у взаємодії з об'єктом дослідження. За допомогою нього можна зібрати великий обсяг даних, при цьому дотримуючись законодавства.

Наприклад, це розшук відомостей в мережі, користуючись пошуковими браузерерами, аналіз сторінок у соцмережах, вивчення публікацій новин, отримання доступу до баз даних, які у вільному доступі.

Активний OSINT передбачає безпосередній контакт з об'єктом розвідки, наприклад, додавання до переліку друзів у соціальних мережах, залишення коментарів під публікаціями, надсилення особистих повідомлень. Варто мати на увазі, що активні дії з дослідження можуть бути інтерпретовані деякими структурами як таємна операція, що може мати негативні наслідки для правозастосування та використання отриманої інформації.

Як велику перевагу активного OSINT можна виокремити значно глибше розуміння дослідником ситуації, що значно перевершує можливості пасивного OSINT. Його застосування відкриває доступ до відомостей, прихованих від загалу.

Практичним прикладом використання активного OSINT є застосування програм для збору даних із соціальних мереж, взаємодія з користувачами в мережі, використання інструментів для виявлення прихованих відомостей.

Вибір між пасивним і активним OSINT базується на ваших специфічних потребах, що постають перед аналітиками. У випадку потреби у відомостях, що вже є у вільному доступі, пасивний

OSINT — оптимальний варіант. В інших випадках активний OSINT може продемонструвати вищу ефективність.

Велика кількість засобів, що використовуються в теперішніх розслідуваннях, розроблені виключно для однієї цілі — відшукування телефонних номерів, або електронних адрес, або «nickname» користувачів. Проте, важливо зауважити, що збільшується кількість інструментів, спроектованих для одночасного пошуку в десятках — а то й сотнях — різних джерел. Це суттєво скорочує час початкового пошуку в будь-якому проекті.

Для здійснення всебічного дослідження з використанням методології OSINT, існує величезна кількість спеціалізованого інструментарію, здатного суттєво збільшити продуктивність вашої діяльності. За можливості, виокремлюємо найбільш вживані інструменти OSINT для застосування в процесі дослідження:

Maltego — це ефективний графічний інструмент для аналізу зв'язків та збирання даних з відкритих джерел. Він дає змогу наочно представити складні взаємодії між різноманітними об'єктами та джерелами інформації, що суттєво полегшує процес аналізу.

Shodan — це пошукова система, яка спеціалізується на пристроях, що мають доступ до інтернету. Вона дає змогу виявляти потенційно вразливі пристрої та збирати інформацію про них. Цей функціонал може бути надзвичайно корисним у сфері дослідження кібербезпеки.

OSINT Framework — це збірка інструментів та матеріалів для проведення OSINT розвідок. Він надає каталог корисних ресурсів та засобів для різних напрямків досліджень, що робить його важливим для експертів з безпеки.

Recon-ng — це інструмент для розвідки та збору даних, що спирається на гнучку систему модулів та розширень, розроблених для вирішення різноманітних завдань дослідження. Завдяки своїй модульності, він легко налаштовується під специфічні потреби окремого аналітика.

Google Dorks — це особливі пошукові запити, що застосовуються для виявлення вразливостей та іншої інформації за допомогою

пошуку Google. Застосування цих запитів дає змогу суттєво розширити потенціал збирання даних.

Ці й інші засоби можуть бути неймовірно корисними для дослідження безпеки мережі, пошуку слабких місць та аналізу загроз. Проте, критично важливо використовувати їх з відповідними дозволами і в межах законодавства, бо незаконне збирання інформації може призвести до суворих юридичних наслідків.⁹

Розвідка з відкритих джерел (OSINT) охоплює значний обсяг операцій, зокрема виявлення, фіксацію, систематизацію та розбір даних, аналітичне перетворення початкових відомостей, утримання та передачу інформації, гарантування її захищеності та подання результатів досліджень.

Одержані відомості містять коштовні дані й можуть бути засекречені. Вихідна інформація з відкритих джерел після аналітико-синтетичного опрацювання може перетворитися на цінні знання, які можуть бути засекречені, якщо вони не входять до категорії інформації, що не підлягає державній таємниці.

2. Застосування методу OSINT для збору доказів у воєнних конфліктах

OSINT в Україні набуває критичного значення під час війни. Це може охоплювати такі аспекти — виявлення переміщень ворожих сил, збирання відомостей про пересування противника, його чисельність та розташування, що сприяє військовим керівникам у прийнятті виважених рішень та вчасній реакції на небезпеки.

OSINT сприяє виявленню задумів противника, надаючи змогу українським військовим коригувати власні дії задля результативної протидії.

⁹ Використання інструментів та методів OSINT для отримання пошукової інформації: практичний poradnik / Д.С. Зоренко, Р.В. Лех, Д.О. Кулик, О.І. Червяков. Х. : ІПЮК для СБУ, 2023. 36 с.

За допомогою даних, що надходять, відкривається можливість для аналізу суспільно-політичного клімату в державі або окремому її регіоні. Це дозволяє виявляти потенційні ризики, які можуть загрожувати національній безпеці. Окрім того, відбувається пошук цінної інформації про можливих противників та терористичні угруповання, що важливо. І нарешті, отримана інформація може стати підґрунтям для розслідування воєнних злочинів.

Одним із напрямів застосування OSINT під час розслідування воєнних злочинів є залучення соціальних мереж з метою виявлення й ідентифікації осіб, котрі були учасниками бойових дій чи стали свідками злочинів. Фотографії та відеоматеріали, розміщені у соцмережах, здатні вмщати в собі надзвичайно цінну інформацію про конкретних осіб, їхнє місцеперебування та вчинки, що дає змогу правоохоронним органам оперативно знаходити й ідентифікувати осіб, причетних до злочинів.

До того ж, застосування OSINT дає змогу акумулювати відомості з численних джерел, що відкриває перспективу виявляти нові аспекти, знаходити підтвердження та інше. Згідно з підсумками різноманітних експертних висновків, американські розвідувальні структури за допомогою OSINT видобувають від 35 % до 95 % розвідувальних даних.

Ще у 1947 році Шерман Кент професор історії Єльського університету, який під час другої світової війни та за 17 років служби у Центральному розвідувальному управлінні в епоху холодної війни був піонером багатьох методів аналізу розвідданих, заявляв, що у час миру до 80% інформації, яку використовують політики при прийнятті рішень, можливо здобути з відкритих джерел. Для підтвердження своєї позиції Кент запропонував п'ятьом професорам Єльського університету скласти звіт про стан армії Сполучених Штатів, кількість бойових підрозділів та з'єднань не нижче дивізійного рівня, потужність військово-морського флоту та військової авіації, спираючись лише на відкриті джерела інформації. У підсумку, через три місяці, вчені надали Кенту кілька сотень сторінок інформації. Оцінка Кента була такою: на 90% цей звіт відповідав

реальному стану справ. ЦРУ негайно засекретило результати виконаної роботи, що отримала назву «Єльський звіт».¹⁰

З початком російської збройної агресії проти України та анексії Криму на початку 2014 року, активісти ініціювали створення ресурсу «Інформ Напалм». За період функціонування проекту здійснено два масштабні розслідування, присвячені трагедії з «Боїнгом-777», який було збито над Донеччиною, а також систематизовано бази даних російських підрозділів, задіяних у війні в Україні, та навіть створено таблиці з шевронами військовослужбовців РФ. За словами засновника, журналіста Романа Бурка, спочатку до команди приєдналися волонтери з Криму та Грузії, згодом долучилися мешканці окупованого Донбасу, вільної частини України та інших держав світу.¹¹

Bellingcat — це онлайн-платформа, яка спирається на відкриті джерела для проведення розслідувань різноманітних подій, зокрема воєнних зіткнень. Засновником Bellingcat є журналіст Еліот Хігінс, що спеціалізується на вивченні воєнних дій в Сирії та Україні. Bellingcat застосовує відео та фото докази, знімки з космосу, аналіз соцмереж та інші відкриті джерела інформації, щоб верифікувати факти стосовно конфлікту. Під час військових конфліктів Bellingcat зосереджується на зборі доказів порушення норм міжнародного гуманітарного права та злочинів проти людяності. Наприклад, Bellingcat проводила розслідування випадків застосування хімічної зброї в Сирії, встановлювала ідентифікаційні дані військовослужбовців, що брали участь у бойових діях, та зіставляла локації на супутникових зображеннях із фотосвідченнями.¹²

¹⁰ Воєнний стан: теоретико-праксеологічні проблеми юриспруденції : колективна монографія. Львів — Торунь : Liha-Pres, 2024. 508 с. С. 202–225.

¹¹ Тищенко Ю., Горобчишина С. Парадокси ненаписаної державної політики деокупації Криму. Що далі? УНЦПД, Research Update, рік видання 23. № 7 (761), 2016.

¹² Калугін В.Ю. Bellingcat у протидії військовій агресії проти України. *Проблеми кримінального аналізу* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, ОДУВС, 10 травня 2024 р.). Одеса : ОДУВС, 2024. С. 51–55.

Розслідування Bellingcat набувають ваги у судових процесах, що стосуються військових питань, слугуючи підставою для висунення звинувачень у злочинах проти людяності.

Дослідники провели вивчення міжнародного досвіду спецпідрозділів Армії Ізраїлю щодо питання обмежень на розміщення фотографій військовослужбовців іноземних армій у соціальних мережах. Встановлено, що існує заборона на використання соцмереж під час виконання завдань у бойових підрозділах. Недотримання цієї вимоги може мати наслідком звільнення зі збройних сил, а також навіть ув'язнення. Підґрунтям цього обмеження є факт, що соцмережі слугують важливим каналом для збору розвідувальних даних. При відповідному аналізі, вони здатні надати розвідці набагато більше достовірних відомостей, ніж звітність з агентів. Інакше кажучи, систематичний збір такої інформації традиційно визначають як розвідку з відкритих джерел (Open source intelligence, OSINT).¹³

Війна в епоху соціальних мереж народжує нові виклики і перспективи для розвідки. З одного боку, інформаційний галас і дезінформація ускладнюють пошук правдивої інформації. З іншого, необережні публікації у відкритому доступі здатні мимовільно виказати таємні дані. Саме з таким явищем мають справу російські військові, що беруть участь у бойових діях на Донбасі.

Представники кафедри розвідки командно-штабного інституту застосування військ Національного університету оборони України імені І. Черняховського поділилися інформацією про те, як OSINT дозволив міжнародній групі журналістів-розслідувачів Bellingcat виявити неспростовні свідчення присутності російських сил на сході України. Вони продемонстрували участь багатьох російських військовослужбовців у боях на Донбасі, базуючись винятково

¹³ Оксана Іванець Чи може фото військового в соцмережах бути використано ворогом, або Що таке OSINT-розвідка URL: <https://armyinform.com.ua/2021/08/06/chy-mozhe-fotovijskovogo-v-soczmerezhah-buty-vykorystano-vorogom-abo-shho-take-osint-rozvidka/>

на даних з відкритих джерел: світлинах із соціальних мереж «В Контакте» та «Однокласники», відео з відеореєстраторів, розміщених в Інтернеті.

Bellingcat показала, що військові формування країни-агресора тривалий час дислокувалися поблизу українського кордону, спираючись на фотографії з цуценятами: російські військовослужбовці фотографувалися з чотирилапими друзями, які за період перебування поблизу України перетворилися на дорослих собак. Ще одна міжнародна розвідувальна спільнота, Inform Napalm, спираючись на аналіз блогера Stabilizes, оприлюднила докази залучення військовослужбовців 205-ї окремої мотострілецької бригади, що базується у м. Будиновськ Ставропольського краю РФ, до бойових дій проти України.

Виявлено розташування цього російського військового формування у Горлівці, Шахтарську, Макіївці, Донецьку та Луганську. Фотографії й дописи військовослужбовців у соціальних мережах, які містили геолокацію, дату та коментарі щодо об'єктів на знімках, стали свідченням їхнього вторгнення на територію Донбасу. Незважаючи на офіційні спростування Росією факту перебування своїх військ на Донбасі, велика кількість світлин, викладених військовослужбовцями в соцмережах, доводять зворотнє. На цих зображеннях, зроблених на тлі військової техніки, часто можливо розгледіти номери, емблеми або інші знаки, що дозволяють встановити приналежність підрозділу та місцезнаходження. Така недбалість російських військових не є поодиноким випадком.¹⁴

Аналіз поведінки американських, канадських, британських і німецьких військових під час навчань НАТО виявив аналогічні інциденти. Утім, у контексті Росії оприлюднення таких фотографій супроводжується надзвичайно серйозними наслідками. З одного боку, це ставить під сумнів офіційну позицію Кремля, демонструючи реальну залученість російських військ у конфлікт.

¹⁴ Воєнний стан: теоретико-праксеологічні проблеми юриспруденції : колективна монографія. Львів — Торунь : Liha-Pres, 2024. 508 с. С. 202–225.

З іншого боку, ці відомості стають надзвичайно цінним ресурсом для української розвідки. Вони можуть бути використані для розробки операційних планів та знешкодження потенційних загроз. Варто пам'ятати, що певна частка приховування є характерною для кожної людини, незалежно від обставин.

Звісно, хлопчині з далекої Бурятії кортить похизуватися перед товаришами, що саме зараз він з автоматом «рятує російськомовне населення Донбасу від українських бойовиків». І ось чергове фото на фоні танка з номерами, які викривають приналежність військовій частині, збирає кількасот перепостів. Заради забавки група журналістів-розслідувачів дослідила активність американських, канадських, британських та німецьких військових під час навчань НАТО. Виявилось, що солдати фотографувалися на тлі військової техніки, попри заборони їхніх командирів. Необачні дописи в соцмережах стають несподіваною зброєю для української розвідки.¹⁵

Російські вояки, бажаючи поділитися з товаришами особистими спогадами, ненавмисно розкривають секретні відомості, завдаючи шкоди власному керівництву та наражаючи на небезпеку своїх побратимів. Це явище підкреслює важливість інформаційної безпеки в умовах сучасних збройних конфліктів, де навіть звичайне фото може мати стратегічне значення. 25 листопада 2022 року у Києві відбувся вебінар під назвою «Електронні докази воєнних злочинів». Захід було організовано Групою друзів безпеки журналістів та свободи медіа за підтримки Ради Європи. Учасники зібрались, щоб обговорити роль журналістів, медіа та соцмереж у процесі збору, фіксації та оприлюднення електронних свідчень про війну в Україні. Одним з ключових спікерів був британський журналіст Еліот Піггінс, який також є засновником відомої дослідницької групи Bellingcat. Він поділився досвідом роботи розслідувачів, що працюють в Україні. Піггінс зазначив, що їхня система дає

¹⁵ Сибірський солдат на кордоні з Україною не може не зробити фото на тлі танка — експерт Bellingcat. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27805072.html>

можливість ефективно фіксувати та документувати верифіковану інформацію, яку надалі можуть використовувати інші дослідники.¹⁶

«Інформацію, яку ми підтверджуємо, ми зберігаємо та архівуємо. Такий підхід ми застосували вперше у Сирії: було заархівовано мільйони відео та фотографій, що стало надзвичайно масштабним проектом. Проте, фахівці, які були залучені, здобули колосальний досвід. Щодо шкоди, завданої цивільному населенню, інформація про неї архівується, ми намагаємося виокремити найзначніші інциденти з перспективи притягнення винних до відповідальності, а також розробки подальших розслідувань, керуючись наявною методологією. Ми робимо акцент на відкритих джерелах, оскільки не маємо можливості здійснювати інші типи розслідувань; ми не можемо опитувати очевидців на місці подій, також обмежені у роботі з інформацією із закритих джерел», — зазначив керівник Bellingcat. Bellingcat є ключовим постачальником доказів причетності Росії до катастрофи пасажирського літака «Боїнг-777».

До слова, саме Bellingcat була головним джерелом, чиї свідчення застосовували в звинуваченнях Росії щодо збиття пасажирського авіалайнера «Боїнг-777» Малайзійських авіаліній рейсу MH17 в повітряному просторі над Донбасом у липні 2014-го.¹⁷

Відразу після трагедії з літаком, засновник Bellingcat, Еліот Гігінс, поділився у Twitter світлиною ЗРК «Бук». Російська сторона стверджувала, що фото було зроблено в місті Торез, яке на той час було під контролем України. Гігінс звернувся до підписників із проханням допомогти встановити точну локацію, де було зроблено знімок зенітно-ракетного комплексу. Вже за лічені години він отримав відео з відеореєстратора, на якому «Бук» було зафіксовано в місті Сніжне, яке було під контролем проросійських сил.

¹⁶ Євген Бриж: «Важливо, щоб люди бачили війну в Україні очима українців». Представники Bellingcat і «Слідства» розповіли про документування злочинів росіян URL: <https://detector.media/infospace/article/205355/2022-11-27-vazhlyvo-shchob>

¹⁷ Бойовий бюлетень центру МПЗ ЗСУ. Народжені вільними. Серпень 2021. URL: https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2021/08/BB_224.pdf

З часом слідчі встановили, що ракетний комплекс належав до 53-ї зенітно-ракетної бригади, дислокованої у Курську. Тоді ж організація Bellingcat висунула звинувачення Міноборони РФ у поширенні сфальсифікованих супутникових знімків, на яких нібито показали позиції українських установок «Бук»¹⁸. Спецпідрозділи ЗСУ та ГУР МО України щоденно здійснюють OSINT-розвідку щодо агресора. З цією метою аналізуються не тільки дані з соціальних мереж, а й супутникові знімки, публікації в засобах масової інформації, включаючи треті країни, враховуються уроки минулих боїв — все, що може бути використано як зброя у цій підлій війні.

Але росія — потужний ворог, котрий також збирає відомості проти України, і ми мусимо збагнути це та перешкодити їй. Отож, викладаючи чергову світлину у соцмережу, виставляючи напоказ нове озброєння або техніку, замисліться — чи дійсно воно того варте?..

В Україні цим займається редакція «Слідство.Інфо». З початком повномасштабного вторгнення редакція змінила напрямок з антикорупційних розслідувань на розслідування воєнних злочинів, зосередившись на створенні бази даних російських військових злочинців. Анна наголошує: «Ключове — щоб люди бачили війну в Україні очима українців, а не через призму сторонніх спостерігачів. Ми використовуємо різноманітні інструменти, наша основна задача — документувати та оприлюднювати злочини. Ми фіксуємо усі ці докази для подальшого їх використання у суді».¹⁹

¹⁸ Оксана Іванець Чи може фото військового в соцмережах бути використано ворогом, або Що таке OSINT-розвідка. Армія INFO 8 серпня 2021. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/08/06/chy-mozhe-foto-vijskovogo-v-socmerezah-but-yukorystano-vorogomabo-shho-take-osint-rozvidka/>

¹⁹ Євген Бриж «Важливо, щоб люди бачили війну в Україні очима українців». Представники Bellingcat і «Слідства» розповіли про документування злочинів росіян URL: <https://detector.media/infospace/article/205355/2022-11-27-vazhlyvo-shchob-lyudybachyly-viynu-v-ukraini-ochyma-ukrainsiv-predstavnyky-bellingcat-i-slidstva-rozpovily-prodokumentuvannya-zlochyniv-rosiyan>

Щоб мати підґрунтя для судових справ проти російських загарбників, віддані люди з різних куточків світу записують переговори російських військових. Про це повідомив засновник Bellingcat Еліот Гітгінс в розмові з Радіо Свобода.

Гітгінс стверджує, що «завдяки розвитку технологій та соціальних платформ, ера розмитих чуток поступила місцем чітким та верифікованим відомостям про поточні події». Тепер з точністю до секунди можна встановити координати та час артилерійських обстрілів, ракетних ударів. Дослідники отримують доступ навіть до наказів командувачів артилерійських підрозділів, що наносять удари по цивільному населенню. Гітгінс додає: «Рівень деталізації доступної інформації просто неймовірний».

Bellingcat вже накопала купу інформації про те, що коїли російські військові та їхні командири, і «це тільки крихітна часточка від документального матеріалу, який опиниться у військових трибуналах після завершення бойових дій».²⁰

Війна в Україні залишає за собою не тільки криваву пляму на поверхні землі, але й глибокий цифровий слід. Завдяки зусиллям міжнародної слідчої групи Bellingcat, тисячі злочинів проти цивільного населення, вчинені російськими військовими, отримують чітку фіксацію та шанс на справедливий вирок. Bellingcat створила унікальну базу даних, яка включає фотографії, відео та інші свідчення злочинів, скоєних під час російської агресії. Цей цифровий меморіал людських страждань дозволяє не тільки зафіксувати жахливі події, але й чітко ідентифікувати місця злочинів та винних у їхньому скоєнні.

За допомогою інтерактивної карти користувачі мають змогу дослідити сотні епізодів, отримуючи доступ до детальної інформації щодо кожного з них. Еліот Гітгінс чітко доносить до російських

²⁰ Полішук М. Засновник Bellingcat розповів, як відшукують російських військових злочинців. Главком сайт. 01.01.2022 р. URL: <https://glavcom.ua/world/observe/zasnovnikbellingscat-rozpoviv-yak-vidshukovuyut-rosiyskih-viyskovih-zlochinciv--842331.html>

військових, що їхні злочини не залишаться безслідними. Він спонукає російських військовослужбовців задуматися над наслідками своїх вчинків. «Якщо ви вчините воєнний злочин, про вас дізнається увесь світ. Вас впізнають. І ви понесете покарання. Процес вже розпочато» «Безликість військової форми не стане рятувальним кругом», — підкреслює він, акцентуючи рішучість слідчих встановити особистість кожного, хто був причетний до нападів на цивільне населення.²¹

Необхідно наголосити, що діяльність Bellingcat не відбувається у відриві від реальності. На сьогодні в Україні відкрито більше дев'яти тисяч кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів, скоєних окупаційними силами. Ці дані ілюструють масштаб катастрофи та невідворотність покарання за злочини проти людяності. У сучасному світі, де інформація набуває статусу зброї, OSINT-інструменти відіграють ключову роль у розслідуванні злочинів, особливо воєнних.

Одним з важливих інструментів є Eyes on Russia, який використовується для спостереження за військовою діяльністю Російської Федерації та її присутністю у різних куточках світу. Eyes on Russia — це не лише веб-сайт, а потужний аналітичний ресурс, що складається з декількох ключових елементів:

Веб-інтерфейс — це вікно у величезне сховище даних, де зібрано зображення, відео, тексти та інша інформація з відкритих джерел. З його допомогою користувачі отримують зручний доступ до цих даних. Можна легко знаходити потрібне, використовуючи пошук та фільтри за датою, місцем, ключовими словами та іншими атрибутами.

Eyes on Russia застосовує різноманітні засоби для здобуття інформації, зокрема аналіз даних. Eyes on Russia послуговується найновішими підходами аналітики даних, щоб виявляти тенденції,

²¹ Поліщук М. Засновник Bellingcat розповів, як відшуковують російських військових злочинців. Главком сайт. 01.01.2022 р. URL: <https://glavcom.ua/world/observe/zasnovnikbellingcat-rozpoviv-yak-vidshukovuyut-rosiyskih-viyskovih-zlochinciv--842331.html>

взаємозв'язки та інші важливі дані, що можуть свідчити про військову діяльність Росії. Цей аналіз може включати:

Візуалізація даних — це, по суті, перетворення інформації у графічну форму, тобто малювання графіків, діграм та карт, щоб дані були зрозумілими на перший погляд.

Застосування алгоритмів машинного навчання для автоматичного виявлення та класифікації інформації.

Розслідування, що вимагає глибокого аналізу даних з метою визначення взаємозв'язків між особистостями, явищами та локаціями.

Очі на Росію задіюються для низки завдань, дотичних до розслідування воєнних злочинів та моніторингу військової діяльності Росії: Підтвердження воєнних дій: Eyes on Russia сприяє збору доказів, які засвідчують перебування російських військ у зонах конфлікту, зокрема в Сирії, Україні та інших державах.²²

Цей інструмент має змогу відслідковувати пересування військової техніки, особового складу та інших ресурсів, надаючи важливу інформацію про плани та наміри Росії.

Eyes on Russia застосовується для фіксації військових злочинів, скоєних російськими військовими, наприклад, обстріли цивільних, застосування заборонених озброєнь та інші знущання. Зібрані дані та аналіз від «Очі на Росію» можуть бути застосовані як докази в судових розглядах воєнних злочинів.

Отже, цей засіб сприяє збору свідчень, котрі можуть бути використані під час досудового слідства та судових слухань з метою встановлення відповідальності за воєнні злочини.²³

²² Яна Гаргаун, Дмитро Тулупников Пропаганда і дезінформація в російських та українських МЕДІА: інформаційні технології у конфлікті Acta de Historia & Politica Saeculum XXI Червень 2024 URL: https://www.researchgate.net/publication/381527752_Propaganda_i_dezinformacia_v_rosijskih_ta_ukrainskih_media_informacijni_tehnologij_u_konflikti_2

²³ Макаринська А. Інструменти OSINT для збору доказів у воєнних конфліктах. *Актуальні питання досудового розслідування* : збірник матеріалів круглого столу (в авторській редакції), м. Кривий Ріг, 28 квітня 2023 року. Кривий Ріг : КННІ ДонДУВС, 2023. 152 с.

Liveuamap — це не просто мапа, а справжнє динамічне вікно, яке дозволяє зазирнути в жорстоку реальність війни. Ця інтерактивна платформа функціонує як своєрідне дзеркало, відображаючи поточну воєнну обстановку у різних куточках світу. Користувачі отримують миттєвий доступ до інформації щодо конфліктів, терористичних актів, зупинок вогню та інших подій, що розгортаються в реальному часі.²⁴

Liveuamap збирає дані з відкритих джерел, зокрема з соціальних мереж, новинних сайтів та інших ресурсів, що базуються на засадах прозорості та вільного доступу. Це наділяє Liveuamap значною силою, за допомогою якої: а) користувачі мають змогу спостерігати за перебігом конфліктів у реальному часі, використовуючи актуальні дані про бої, переміщення підрозділів, втрати та інші актуальні події; б) виступати джерелом доказів у контексті воєнних злочинів. Відео, фотознімки, текстові сповіщення й інші дані, що зібрані з платформи, здатні застосовуватися для фіксації порушень прав людини та інших злочинних діянь; в) докладний розгляд динаміки конфлікту передбачає ретельний аналіз переміщення військ, територій під контролем сторін та інших ключових елементів воєнної обстановки.

Переваги застосування методології OSINT у воєнних зіткненнях розкриваються у безмежному доступі до відомостей, адже OSINT дозволяє збирати інформацію з багатьох джерел, що дає можливість сформулювати всебічне розуміння конфлікту. Дані з відкритих джерел OSINT стають доступними відразу після інциденту, роблячи OSINT корисним інструментом для швидкого реагування. До того ж, OSINT дає змогу збирати свідчення без необхідності особистої присутності в зоні конфлікту, що істотно зменшує загрози життю та безпеці дослідників.

²⁴ Шаєц Є. Використання відкритих джерел інформації в розслідуванні злочинів, пов'язаних з воєнним станом. Актуальні питання досудового розслідування: збірник матеріалів круглого столу (в авторській редакції), м. Кривий Ріг, 28 квітня 2023 року. Кривий Ріг: КННІ ДонДУВС, 2023. 152 с.

Одним з наріжних каменів OSINT є аналіз отриманих даних. Фахівці вдаються до різних прийомів, щоб переконатися у правдивості, встановити відповідність та оцінити ймовірні результати зібраних відомостей. Серед технік, до яких вдаються дослідники, варто виділити: аналіз контенту (оцінювання змісту джерела, розпізнавання пропаганди та спроб введення в оману); геолокацію — встановлення місця подій, використовуючи супутникові знімки або інші підказки; тренд-аналіз — виявлення повторюваних тенденцій та патернів у даних, що можуть вказувати на стратегію супротивника; моніторинг соціальних мереж — спостереження за діями ворожих сил у соціальних медіа.

Серед діячів OSINT в Україні виокремлюються декілька важливих суб'єктів, що сприяють збору, обробці та розповсюдженню критично важливої інформації під час війни. Одними з ключових споживачів і творців OSINT в Україні є військові формування, на кшталт Головного управління розвідки Міністерства оборони України. Вони застосовують OSINT задля збору відомостей про пересування ворожих підрозділів, тактику бойових дій, а також потенційні небезпеки для безпеки держави.

Некомерційні об'єднання, як-от Inform Napalm, Bellingcat та StopFake, теж енергійно застосовують OSINT. Вони накопичують та опрацьовують інформацію, яку згодом застосовують для встановлення істинності фактів агресії з боку росії, виявлення військової техніки та співпраці з військовими підрозділами України.²⁵

Окремі фахівці та громадські діячі теж долучаються до OSINT в Україні. Вони можуть діяти особисто, або ж входити до відповідних організацій та об'єднань, сприяючи збору відомостей, які здатні допомогти у протистоянні з противником.

Існує чимало підтверджень, що чат-боти, розгорнуті в соціальних мережах, брали активну участь у гібридній війні проти України. Їх використовували з метою: а) поширення неправдивої інформації

²⁵ OSINT в Україні: як допомагає фронту під час війни? 2023/04/17. URL: <https://thenews.com.ua/>

(створювали фальшиві новини, пропагандистські матеріали та інші маніпулятивні тексти, аби впливати на громадську свідомість та сіяти ворожнечу); б) атаки на інформаційну інфраструктуру, що використовують чат-боти, потенційно могли брати участь у DDoS-атаках. Крім цього, вони мали можливість надсилати спам на форуми та в соціальні мережі. Ці боти також могли бути задіяні в інших кібератаках з метою дестабілізації інформаційного простору; в) чат-боти могли вдаватися до емоційних розмов із користувачами, використовуючи їхні почуття та переконання, аби спонукати їх до конкретних вчинків чи думок.

Схожі зміни відбувалися, відбуваються та ще відбуватимуться в багатьох областях, наприклад: наземні розвідувальні та ударні комплекси вже перетворено на розвідувально-ударні комплекси (РУК); відносно нещодавно розроблені розвідувальні БПЛА перетворюються на розвідувально-ударні БПЛА.

Спроби маніпулювання чи поширення дезінформації здатні впливати на підсумки OSINT-аналізу. Це набуває особливої ваги в контексті інформаційної війни, де протилежні сторони прагнуть впливати на перебіг подій через неправдиві відомості. Європол заснував нову Оперативну робочу групу з метою підтримки поточних розслідувань ключових міжнародних злочинів, вчинених в Україні після вторгнення російських сил у лютому 2022 року.²⁶

Ця робоча група зосереджується на виявленні підозрюваних та визначенні їхньої ролі у військових злочинах, злочинах проти людяності або геноциді, що відбуваються в Україні. Їхній метод полягає у зборі та аналізі розвідувальної інформації з відкритих джерел (OSINT).

З початку вторгнення можливості OSINT у мережі досягли небаченого розмаху, що безпосередньо пов'язано зі стрімким

²⁶ Сергій Албул Європол створив нову Оперативну робочу групу для надання допомоги в поточних розслідуваннях основних міжнародних злочинів, скоєних в Україні 23 листопада 2023. URL: https://lb.ua/society/2023/11/23/585640_ievropol_stvoriv_robochu_osintgrupu.html

зростанням значення інтернету та соціальних платформ. Цей вид розвідданих надає слідчим значну підтримку у перевірці та фіксації фактів воєнних злочинів. Враховуючи колосальні обсяги даних, які розміщені в онлайн-просторі, та вплив серйозних міжнародних злочинів на глобальну спільноту, міжнародна взаємодія стає надзвичайно важливою.

Керування цією групою здійснюють відділ боротьби з міжнародними злочинами Національної поліції Нідерландів та Федеральне управління кримінальної поліції Німеччини. Їм допомагають Європол та його проект аналізу основних міжнародних злочинів (AP CIC). На сьогодні 14 країн дали згоду надіслати спеціалізовані OSINT підрозділи до робочої групи. Їхнє завдання — забезпечувати підтримку пріоритетних запитів, що надходять від України, інших країн та Міжнародного кримінального суду.

Гурти можуть звертатися за підтримкою та співпрацею до організацій поза Групою, таких як агенції ЄС, неурядові організації чи приватні фірми. Країни-учасниці: Бельгія, Франція, Німеччина, Ірландія, Італія, Литва, Нідерланди, Португалія, Словацька Республіка, Словенія, Іспанія, Норвегія, Великобританія, Сполучені Штати Америки.

Висновки

Розвідка з відкритих джерел (OSINT) нині — невід’ємний інструмент в сучасному світі. В епоху інформації, де ключова роль відведена доступу до неї, OSINT стає в нагоді в багатьох сферах життя. Цей підхід дає можливість збирати, опрацьовувати та застосовувати дані з відкритих джерел для різних потреб: від безпеки та розвідки до досліджень і багатьох інших задач.

Цей підхід дає змогу організаціям та приватним особам діставати інформацію з різних джерел. Серед них соціальні мережі, інтернет-сайти, відкриті бази даних, новини й подібне. OSINT може бути корисним для виявлення загроз, дослідження конкурентів,

розслідування кримінальних справ, військової розвідки, а також для багатьох інших цілей.

Однак, критично важливо усвідомлювати, що OSINT слід застосовувати, дотримуючись законодавства та моральних принципів. Збирання та використання даних мусить відбуватися з урахуванням дозволів, а також з повагою до особистого життя та прав громадян. За великим рахунком, OSINT — це дієвий інструмент, що може знайти застосування в різних областях і сприятиме прийняттю обґрунтованих рішень на основі наявної інформації. Його роль у сучасності тільки посилюється, і він продовжує еволюціонувати як невід’ємний елемент аналізу та розвідок.

Список використаних джерел:

1. Бойовий бюлетень центру МПЗ ЗСУ. Народжені вільними. Серпень 2021. URL: https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2021/08/BB_224.pdf
2. Використання інструментів та методів OSINT для отримання пошукової інформації : практичний poradnik / Д.С. Зоренко, Р.В. Лех, Д.О. Кулик, О.І. Червяков. Х. : ІПЮК для СБУ, 2023. 36 с.
3. Євген Бриж: «Важливо, щоб люди бачили війну в Україні очима українців». Представники Bellingcat і «Слідства» розповіли про документування злочинів росіян. URL: <https://detector.media/infospace/article/205355/2022-11-27-vazhlyvo-shchob-lyudybachyly-viynu-v-ukraini-ochyma-ukraintsiv-predstavnyky-bellingcat-islidstva-rozpovily-pro-dokumentuvannya-zlochyniv-rosiyan/>
4. Жарков Я.М., Васильев А.О. Наукові підходи щодо визначення суті розвідки з відкритих джерел. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2013. Вип. 30. С. 38–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_vsn_2013_30_12.
5. Калугін В.Ю. Bellingcat у протидії військовій агресії проти України. *Проблеми кримінального аналізу* : матеріали Міжнародної

науково-практичної конференції (м. Одеса, ОДУВС, 10 травня 2024 р.). Одеса : ОДУВС, 2024. С. 51–55.

6. Калугін В.Ю., Сіфоров О.І. Використання OSINT у встановленні фактів воєнних злочинів та особи воєнних злочинців Воєнний стан: теоретико-праксеологічні проблеми юриспруденції : колективна монографія. Львів, Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 202–225.

7. Калугін В.Ю. Федоров І.В. Джерела інформаційно-аналітичної діяльності. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне прав Організаційно-правові аспекти»*. 2021. № 4. Ст. 168–172.

8. Макаринська А. Інструменти OSINT для збору доказів у воєнних конфліктах. *Актуальні питання досудового розслідування* : збірник матеріалів круглого столу (в авторській редакції), м. Кривий Ріг, 28 квітня 2023 року. Кривий Ріг : КННІ ДонДУВС, 2023. 152 с.

9. Оксана Іванець Чи може фото військового в соцмережах бути використано ворогом, або що таке OSINT-розвідка. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/08/06/chy-mozhe-foto-vijskovogo-vsoczmerzah-buty-vykorystano-vorogom-abo-shho-take-osint-rozvidka/>

10. Поліщук М. Засновник Bellingcat розповів, як відшукують російських військових злочинців. *Главком сайт*. 01.01.2022 р. URL: <https://glavcom.ua/world/observe/zasnovnik-bellingcat-rozpoviv-yakvidshukovuyut-rosiyskih-viyskovih-zlochinciv--842331.html>

11. Рябцева Д.О., Гудзь Т.І. OSINT як засіб боротьби в російсько-українській війні. *Протидія кіберзлочинності та торгівлі людьми* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 31 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 155–157.

12. Сергій Албул. Європол створив нову Оперативну робочу групу для надання допомоги в поточних розслідуваннях основних 225 міжнародних злочинів, скоєних в Україні 23 листопада 2023. URL https://lb.ua/society/2023/11/23/585640_ievropol_stvoriv_robochu_osintgrupu.html

13. Сибірський солдат на кордоні з Україною не може не зробити фото на тлі танка — експерт Bellingcat. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27805072.html>

14. Соколов В.А. Інституалізація аналітичної діяльності в системі забезпечення національної безпеки на основі застосування зарубіжного та вітчизняного досвіду : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. НАДУ при Президентові України. Харків, 2020. 378 арк. ; Тищенко Ю., Горобчишина С. Парадокси ненаписаної державної політики деокупації Криму. Що далі? УНЦПД, Research Update, рік видання 23. № 7 (761), 2016.

15. Українські OSINT-аналітики встановили особу льотчика літака А-50, який наводить ракети з Білорусі. Фокус : сайт. 22.02.2023. URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/551295-ukrainskie-osint-analitiki-ustanovili-letchika-samoleta-a50-navodyashchego-rakety-iz-belarusi> (дата звернення: 18.04.2025).

16. Шаец Є. Використання відкритих джерел інформації в розслідуванні злочинів, пов'язаних з воєнним станом. *Актуальні питання досудового розслідування* : збірник матеріалів круглого столу, м. Кривий Ріг, 28 квітня 2023 року. Кривий Ріг : КННІ ДонДУВС, 2023. 152 с.

17. Яна Гаргаун, Дмитро Тулупников. Пропаганда і дезінформація в російських та українських МЕДІА: інформаційні технології у конфлікті. *Acta de Historia & Politica Saeculum XXI*. Червень 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/381527752_Propaganda_i_dezinformacia_v_rosijskih_ta_ukrainskih_media_informacijni_tehnologii_u_konflikti

18. OSINT в Україні: як допомагає фронту під час війни? 2023/04/17. URL: <https://the-news.com.ua/>

Анотація

У статті розглянуто використання відкритих джерел інформації (OSINT) у процесі встановлення фактів воєнних злочинів та ідентифікації осіб, які вчинили ці злочини. Розглянуто питання щодо проведення пасивного та активного методам збору та аналізу відкритих даних з метою отримання достовірної інформації про події, що сталися під час

конфліктів. Автори аналізують джерела проведення розвідки, інструменти OSINT для дослідження безпеки. Особливу увагу приділено питанню стосовно використання методу OSINT для збору доказів у воєнних конфліктах. Розглянто питання стосовно діяльності інформаційних ресурсів Інформ Напалм, Bellingcat Eyes on Russia, Liveuamap. Зроблено висновок, що OSINT є потужним інструментом, який може бути корисним для різних сфер діяльності та допомагає робити інформовані рішення на основі доступної інформації. Його значення в сучасному світі зростає, і він продовжує розвиватися як невіддільна частина аналізу та досліджень.

Наукове видання

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОТРИМАННЯ
ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА
В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Колективна монографія

Верстка *Н. Ковальчук*

Обкладинка *А. Юдашкіна*

Технічне редагування *О. Гринюк*

ЮРИДИКА
ВИДАВНИЦТВО

Підписано до друку 07.10.2025 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Warnock. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 48,83. Наклад 300.
Замовлення № 085м-1125.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавництво «Юридика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@juridica.od.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7653 від 18.08.2022 р.